

С Т А Н О В И Щ Е

От доц. д-р Мирослав Митьов Димитров, ЮФ при УНСС - външен член на научно жури, определено със Заповед № Р33-5130/23.10.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, 3.6 Право, докторска програма Гражданско и семейно право

Автор: АНДРЕАН ВАСИЛЕВ СЛАВЧЕВ

Тема: Компенсация на вини при договорната отговорност

Научен ръководител: доц. д-р Красимир Николов Митев – ПУ „Паисий Хилендарски”

1. Кратка информация за процедурата и докторанта

Със заповед Заповед № Р33-5130/23.10.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” (ПУ) съм определен за външен член на научното жури в процедурата за публична защита на дисертационен труд на тема „Компенсация на вини при договорната отговорност” с автор Андреан Василев Славчев – редовен докторант по докторска програма „Гражданско и семейно право” към Катедра „Гражданскоправни науки” на ЮФ при ПУ. През м. октомври 2020 г. е проведено вътрешно обсъждане на представената от автора дисертация и след положително становище на катедрения съвет докторантът е насочен към публична защита.

Андреан Василев Славчев е роден през 1988 г. Завършва средно образование през 2007 г., а през 2012 г. – висше образование в ЮФ на ПУ, като придобива образователната степен Магистър по право. От 2012 г. до днес практикува като адвокат. През 2019 г. постъпва като асистент в ЮФ на ПУ. Води семинарни занятия на студенти по Право по учебните дисциплини Гражданско право, Обща част и Облигационно право. Зачислен е като редовен докторант към Катедра „Гражданскоправни науки” по докторска програма „Гражданско и семейно право” с научен ръководител доц. д-р Красимир Митев, под чието ръководство разработва дисертационния си труд, който е предмет на настоящата процедура за публична защита.

2. Обща характеристика на дисертационния труд - актуалност, значимост, структура, методи на изследване и съдържание на дисертационния труд

2.1. Актуалност и значимост

Темата на дисертационния труд е дисертативна и безспорно актуална, тъй като в българската правна литература липсва цялостно монографично изследване на компенсацията

на вини при договорната отговорност, уредена в чл. 83, ал. 1 ЗЗД. Правилата за компенсацията на вини се обсъждат инцидентно в ограничен брой научни статии и сравнително накратко в учебните курсове по Облигационно право за разлика от сходното правило на чл. 51, ал. 2 ЗЗД, уреждащо последиците от съпричиняване на вреди при непозволеното увреждане, на което има посветени две монографични изследвания. Затова определено може да се поддържа, че дисертационният труд на Андреан Василев Славчев представлява новост в българска правна книжнина и запълва пълноценно една празнина в доктрината. Освен актуална, темата е и значима както за правната теория, така и за съдебната практика. Изясняването на предпоставките, последиците и приложното поле на компенсацията на вини обогатява правната теория от една страна, а от друга – има съществено значение за българската юриспруденция предвид значимия брой правни спорове, разглеждани от съдилищата, в рамките на които се тълкува и обсъжда прилагането на чл. 83, ал. 1 ЗЗД.

2.2. Структура на дисертационния труд и методи на изследване

Дисертационният труд е разработен в съответствие с изискванията на чл. 27 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в РБ. Структуриран е правилно и балансирано. Състои се от въведение, четири глави, разделени на параграфи, заключение и библиография (списък на използваната литература), като е приложена и изискуемата от закон декларация за оригиналност. Дисертацията е в общ обем 217 страници, направени са 460 бележки под линия, използваната литература обхваща 175 заглавия на учебни курсове, монографии, статии и други източници на кирилица и 62 заглавия на латиница (френски, английски, италиански и немски езици). В изследването авторът е боравил с множество научни методи. Наред с класическите методи за научни изследвания – анализ, синтез, индукция, дедукция и др., авторът широко и умело е използвал също историческия и сравнителноправния метод, чрез които е аргументирал поддържаните от него тези, включително и чрез съпоставки с правилата на законите-моделите от типа „soft law”.

2.3. Съдържание на дисертационния труд (кратко представяне)

Въведението правилно очертава предмета на изследването, неговите цели и задачи, както и използваните от автора методи.

В първа глава авторът си е поставил за задача да очертае понятието за компенсация на вини и да установи неговите корени, като правилно е посочил, че това правно явление отразява зачитането на приноса на кредитора за собственото му увреждане при определяне на дължимото му обезщетение. В увлекателен стил и с любопитни примери е направен исторически и сравнително-правен преглед. Очертани са тенденциите в развитието на

института както в българското законодателство, така и в законодателството на други държави, а също и в източниците на т.н. „soft law” – Принципите на Европейското договорно право, Проекта за обща референтна рамка и др.

Втората глава е посветена на изясняване на правната същност на компенсацията на вини при договорната отговорност. Подробно са представени теориите (вкл. в чужди правни доктрини), обясняващи правилото – теорията за прекъснатата причинно-следствена връзка, за неполагане на дължимата грижа от страна на кредитора спрямо собствените му интереси, теории, свързани с наличието на правно задължение за кредитора спрямо себе си, както и тези, свързани с института на неоснователното обогатяване, с тежестта и др. Правилно авторът не се е ограничил в тази глава само с излагане на доктринерни тези, но е установил и проявленията на теориите за компенсацията на вини при договорната отговорност в съдебната практика на ВС/ВКС, като подробно е представил и обсъдил конкретни примери. В края на тази глава е направил извода, че преобладаващото разбиране относно същността на компенсацията на вини е, че кредиторът не е положил дължимата грижа с тази важна особеност, че той няма правно задължение спрямо своя длъжник, което да не е изпълнил. Добре аргументирано и споделено от автора е разбирането, че компенсацията на вини е конкретен израз на принципа за сътрудничество между страните и добросъвестно изпълнение на задълженията по договора.

В трета глава на дисертационния труд подробно и изчерпателно е анализиран фактическият състав на компенсацията на вини при договорната отговорност – причинната връзка, противоправността и вината на кредитора. Съществен принос в теорията е цялостното изясняването на особеностите и значението на вината и противоправността при компенсацията на вини. Очертано е правилно според мен и приложното поле на компенсацията на вини, което е по-широко от рамките, определени от буквалния прочит на разпоредбата на чл. 83, ал. 1 ЗЗД. Полезна както за теорията, така и за практиката е направената в тази глава съпоставка между института на забавата на кредитора и компенсацията на вини, каквото сравнение се прави за пръв път в българската правна доктрина.

В четвърта глава от дисертацията се разглежда проблема за обема на отговорността при компенсацията на вини при договорната отговорност. Този въпрос е от изключителна важност за практиката, тъй като е свързан с определяне на размера на обезщетението за претърпени вреди. Авторът на първо място ясно е очертал проблема, който се повдига при проявена „вина” на кредитора, понесъл вреди от неизпълнението на насрещно договорно задължение. Посочени са двата основни критерия, които следва да се прилагат при

преценката доколко следва да се намалява дължимото обезщетение – според степента на причиняване, т.е. в каква степен кредиторът обективно е допринесъл за настъпване на понесените от него вреди, според степента на вината и съчетаното им приложение въз основа на комплексна оценка. Изяснени са и предпоставките, при които следва да се изключи отговорността на длъжника за понесените от кредитора вреди. С основание се поддържа тезата, че умисълът на пострадалия изключва отговорността на проявилия небрежност длъжник. В тази глава са изложени и редица съществени за практиката процесуални въпроси, свързани с прилагането на компенсацията на вини, определянето на приноса на кредитора за тяхното настъпване и съответно намаляване на дължимото обезщетение.

В заключението на дисертационния труд са обобщени основните резултати на изследването и са направени някои конкретни предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на българското законодателство, които по мое мнение са разумни и обосновани.

2.4. Обща оценка на изложението и качествата на дисертанта като изследовател на правни проблеми

Като цяло дисертационният труд се отличава с богатство и многопластовост на разглежданите от автора хипотези. Езикът е точен, разбираем и четивен. Повечето от поддържаните от автора тези са логично и подробно аргументирани. Цялостното ми впечатление при прочита на дисертационния труд е, че авторът притежава задълбочени познания в сферата на частното право и по-конкретно на облигационното право, познава добре уредбата на изследваните правни явления в редица чужди държави, демонстрира добри способности за самостоятелни научни изследвания и проявява научна смелост да заявява ясно поддържаните от него тези. Наред с това следва да се отбележи, че авторът познава в детайли българската съдебна практика и може критично да я анализира, има поглед върху разглежданите въпроси и от практическа гледна точка, което му позволява да открие важните практико-приложни проблеми, да насочи изследователските си усилия върху тях и да предложи своята интерпретация, а там където е необходимо и да направи предложение за допълване и/или промяна в нормативната уредба. Изложението показва също, че авторът умее да води етична и ползотворна задочна научна дискусия с цитираните от него автори, независимо дали споделя или оспорва тяхното становище по един или друг разглеждан от него в работата въпрос.

3. Научни и научно-приложни приноси

Дисертационният труд разкрива научни и научно-приложни резултати, които могат да бъдат определени като приноси в развитието на правната наука у нас. По-важните от тях според мен са следните:

- дисертацията е първото задълбочено научно изследване на компенсацията на вини при договорната отговорност;

- систематизираното и изчерпателно представяне на всички съвременни теории в доктрината, обясняващи правното явление компенсация на вини, като е посочено кои от тях са приложими в българската юриспруденция чрез подробен анализ на съдебната практика;

- изследването на понятието „отговорност спрямо себе си” в светлината на френската и италианската правна доктрина, което е свързано с компенсацията на вини и което се прави за пръв път в българската правна теория;

- задълбоченият анализ на фактическия състав на компенсацията на вини и сравнението между нея и т.н. „последваща вина на пострадалия”;

- ясното очертаване на приложното поле на правилото на чл. 83, ал. 1 ЗЗД и добре теоретично аргументираната теза, че то е приложимо и в случаите, когато неизправният длъжник дължи неустойка, както и в случаите на развален договор;

- посочването на спецификите на компенсацията на вини при понесени вреди от неизпълнението на потребителски договори;

- обосноваването извод, че чрез договорна уговорка е допустимо да се изключи приложението на нормата на чл. 83, ал. 1 ЗЗД;

- сравнението и извеждането на разликите между компенсацията на вини по чл. 83, ал. 1 ЗЗД и чл. 201 от Кодекса на труда;

- изясняването на критериите, които се използват за определяне на приноса на кредитора за настъпването на вредите и размера на намалението в резултат на тяхното прилагане;

- съществен научен принос на дисертацията е и направената съпоставка между института на забавата на кредитора и компенсацията на вини при договорната отговорност;

- изясняването на процесуалните аспекти на прилагането на правилото за компенсация на вини чрез използването на защитно, правоизключващо възражение, сроковете, в рамките на които то следва да бъде направено и разпределянето на доказателствената тежест при разглеждането на правни спорове;

- разумните предложения за усъвършенстване на правната уредба чрез нормиране на конкретните критерии, необходими за прилагане на правилото на чл. 83, ал. 1 ЗЗД.

Изброените неизчерпателно научни и научно-приложни резултати на дисертационния труд представляват по мое мнение оригинален принос в българската правна наука, като същевременно разкриват и практическата приложимост на изследването с оглед прилагане на действащата правната уредба на компенсацията на вини и нейното усъвършенстване.

4. Критични бележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят и някои критични бележки и препоръки, част от които имат технически характер:

- вместо „въведение” е било по-удачно авторът да озаглави първата част от работата си „увод”, тъй като в чл. 27, ал. 2 от ПП на ЗРАСРБ е употребено второто;

- липсва списък на съкращенията на често използваните в текста нормативни актове и др. абривиатури;

- съдържанието на дисертацията е твърде кратко, отделни структурни части на работата са посочени като точки в съдържанието, а в работата са параграфи, не е посочено в съдържанието от коя страница започват съответните глави, параграфи и др., което представлява съществено затруднение за читателя;

- допуснато е разминаване в заглавията на глава втора и четвърта в съдържанието и впоследствие в изложението на дисертацията;

- липсва обособена на подходящо място в изложението изчерпателна съпоставка между компенсацията на вини при договорната отговорност и съпричиняването на вреди при деликта, чрез която да се изведат приликите и разликите между двата института, въпреки че в хода на изложението отделни въпроси са засегнати;

- макар и рядко, на места по мое мнение е нужно прецизиране на текста – напр. на стр. 107, в бел. 284 под линия неправилно според мен се говори за вина на пострадалия по чл. 51, ал. 2 ЗЗД, тъй като цитираната разпоредба не въвежда като предпоставка виновно поведение на пострадалия от деликт, чието поведение е допринесло за настъпване на вредите;

- работата би спечелила като изчерпателност, ако бяха разгледани освен чл. 201 КТ и някои други специални случаи, уредени в различни закони, при които се проявява принципа на компенсацията на вини в частноправните отношения – напр. чл. 325 КТК, чл. 39, чл. 47 Закона за автомобилните превози и др.

Направените в тази точка от становището ми критични бележки следва да се разглеждат главно като препоръки за отстраняване на техническите пропуски, за прецизиране и евентуалното допълване (по преценка на автора) на изложението като съдържание, ако същото бъде предложено за публикуване, което с оглед на практическата

значимост на изследването препоръчвам на автора. Направените в тази точка критични бележки и препоръки обаче по никакъв начин не променят общото много добро впечатление от дисертационния труд, нито омаловажават, а още по-малко заличават достойнствата му и неговите съществени научни и научно-приложни резултати.

5. Оценка на автореферата и публикациите на автора по темата на дисертацията

В представения автореферат от 32 страници са изложени предметът и целите на изследването, както и използваните методи. В стегнат и систематизиран вид е представено съдържанието на дисертацията, както и постигнатите основни научни и научно-приложни резултати, като са посочени и научните приноси. В автореферата са изведени и предложенията, които авторът прави в дисертационния си труд за усъвършенстване на законодателството. Изложението в автореферата е ясно, синтезирано и дава възможност за бърза първоначална ориентация в най-важните от теоретична и практическа гледна точка проблеми, изследвани в работата, както и за позицията на автора по всеки един от тях. В систематизиран вид е представено съдържанието на дисертацията. Изведени са и предложенията, които авторът прави в дисертационния си труд за усъвършенстване на законодателството.

По темата на дисертацията дисертантът е направил четири публикации по отделни съществени проблеми, обхванати впоследствие в цялост в дисертационния му труд, които покриват минималните национални наукометрични критерии. Чрез тези публикации част от тезите на автора са станали достояние и са популяризирани сред правната общност. Те затвърждават впечатлението, че дисертантът притежава задълбочени познания в сферата на частното право, както и много добри способности за самостоятелни научни изследвания.

6. Заключение

С оглед на гореизложеното считам, че представеният за публична защита дисертационен труд на тема „Компенсация на вини при договорната отговорност” отговаря на изискванията, уредени в чл. 6, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в РБ (ЗРАСРБ) и чл. 27 от Правилника за прилагането му. Давам положителна оценка по смисъла на чл. 10, ал. 1, изр. 2 ЗРАСРБ на защитавания труд, поради което убедено ще гласувам в подкрепа на предложението за даване на **образователната и научна степен „доктор” на автора на дисертацията – Андреан Василев Славчев** по научната специалност „Гражданско и семейно право” в професионално направление 3.6. „Право”.

11.12.2020 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Мирослав Димитров)